

ОЛЬГА МУРОМЦЕВА,

/ Харківський педінститут
ім. Г.Сковороди /

МОВА ПУБЛІСТИКИ В.ГНАТЮКА
В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПУБЛІСТИЧНОГО СТИЛЮ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ КІНЦЯ XIX –
ПОЧАТКУ ХХ СТ.

1. В.Гнатюк сполучав у собі талант ученого, дослідника, критика з талантом громадського діяча і публіциста, тим самим гідно відображену чи когорту української інтелігенції кінця XIX – початку ХХ ст., яка активно і плідно працювала в різних сферах духовного життя. Обсяг публіцистичних праць В.Гнатюка, написаних за час співробітництва в провідних журналах свого часу, є достатньо переконливим аргументом, щоб поставити питання про вклад В.Гнатюка в розвиток публіцистичного стилю української літературної мови.

2. У доповіді ставиться завдання з"ясувати специфічні риси стилю публіцистики В.Гнатюка на фоні української публіцистики кінця XIX – початку ХХ ст., проаналізувати лексичний склад та особливості фразотворчості письменника.

3. Порівняння публіцистики В.Гнатюка з аналогічною творчістю його сучасників І.Франка, О.Маковея та ін. свідчить, що стилю В.Гнатюка властива об'єктивність, емоційна стриманість, насиченість інформації фактичними даними, в разі потреби він вдається до цифр, таблиць тощо. Однак паралельно з цим В.Гнатюк демонструє володіння прийомами і засобами публіцистики, коріння яких сягає традицій давньої української літератури. Це конструкції ораторського мовлення, анафора, ампліфікація та ін. Проте найбільш ефективним прийомом виступає використання слова в сукупності його семантичних, емоційно-експресивних та функціонально-стилістичних

ознак.

4. Аналіз словникового складу публіцистичних творів В.Гнатюка показав, що на фоні загальновживаної, міжстильової лексики найбільш виразно виділяється суспільно-політична лексика, яка становить основну прикмету публіцистичного стилю. Відповідно до тематики статей В.Гнатюка помітне місце займає також лексика шкільної і вищої освіти, літературознавча та мовознавча лексика. Останнє пояснюється тим, що в деяких статтях В.Гнатюк виступав і як популяризатор певних наукових ідей, фактів, що відповідно впливало на добір мовних засобів.

5. Корпус суспільно-політичної лексики, використовуваної В.Гнатюком, складає органічну частину словника української літературної мови кінця XIX – початку ХХ ст. За походженням це іншомовні слова типу ретроград, шовініст, тропагандист, делегат, лібералізм, сервілізм, мілітаризм, радикалізм, федералізм, утраквізм та ін., семантика і вживання яких відповідає сучасним нормам. У мові В.Гнатюка знайшли відображення й активні для його часу процеси творення нових лексем, що мають загальне абстрактне або соціально осмислене значення: теперішність, популяреність, рівноправність, свободолюбність; культуризуватися, аристократизувати ся, словачити ся; контодемонстрація; ультраклерикальний, ультраальояльний і под.

6. Лексика інших груп – шкільної і вищої освіти, літературознавча, мовознавча – представлена меншою мірою в публіцистиці В.Гнатюка, але важливим є те, що ця лексика й на сьогодні актуальна, процеси аохаїзації її торкнулись мало. Пор. педагоги, факультет, стипендії, підручник, контингент учеників, відсіятысь /"залишити школу"/; балстрист, способ віршованя, устна словесності; словар, додатне значіння, уємне значіння, ім"я власне, метафора та ін.

7. Одним із важливих шляхів збагачення мовних засобів публіцистичного стилю є розширення фразеологічних зв"язків слів, внаслідок чого виникають різного типу сполучення як узуального, так і окажонального характеру. Мова публіцистики В.Гнатюка повною мірою засвідчує ці процеси. В ній фіксуються словосполучення, які мають пряме номінтивне значення, уживаються для позначення різних актуальних понять суспільного життя: загальна демократизація суспільства, народне відродження, народний рух, конституційне життя, національні стремління, національні ідеї і под. Словосполучення ж іншого типу – з метафоричним компонентом, можна гадати, є продуктом індивідуальної мової творчості В.Гнатюка, відбивають публіцистичний пафос автора, оцінку ним того чи того явища. Наприклад: піонери нових думок /про О.Левицького, К.Устияновича, І.Воробкевича/, галицько-московільське болото, московільська гнилізна, московільські недобитки /про партію московілів/, гавмата московільська /про московільського політика О.Мончаловського/ та ін.

8. Розгляд мови й особливостей стилю публіцистичних творів В.Гнатюка засвідчує його органічний зв"язок з ідейними, мовними, стилістичними тенденціями, властивими українській демократичній публіцистиці кінця XIX – початку ХХ ст. Залучення публіцистики В.Гнатюка у вивчення історії формування публіцистичного стилю української літературної мови допоможе створити справді об'єктивну картину цього процесу.

ГАЛИНА МАЦЮК

/ Львівський університет /

МОВОЗНАВЧИЙ ФЕНОМЕН ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Концепція вченого про національне відродження і роль мови в цьому процесі: увага до політичних умов становлення української на-